

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 6, 2017

УДК 336.27 : 330.5

Г. В. Гавриляка,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного бізнесу,

Українсько-американський гуманітарний інститут "Вісконсинський міжнародний Університет (США) в Україні», м. Київ

Л. П. Серова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного бізнесу,

Українсько-американський гуманітарний інститут "Вісконсинський міжнародний Університет (США) в Україні», м. Київ

Г. В. Еатон,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного бізнесу, Українсько-американський гуманітарний інститут "Вісконсинський міжнародний Університет (США) в Україні», м. Київ

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ У ПРИЗМІ СУЧАСНОСТІ

G. V. Gavryliaka,

PhD, doc., docent of department of the International Management and International Business Ukrainian-American Liberal Arts Institute "Wisconsin International University (USA) Ukraine", Kyiv

L. V. Serova,

PhD, doc., docent of department of the International Management and International Business Ukrainian-American Liberal Arts Institute "Wisconsin International University (USA) Ukraine", Kyiv

G. V. Eaton,

PhD, docent of department of the International Management and International Business Ukrainian-American Liberal Arts Institute "Wisconsin International University (USA) Ukraine", Kyiv

MACROECONOMIC ISSUES IN PRISM OF CONTEMPORANEITY

У статті сформульовано три макроекономічні питання сучасності, відповідь на які дозволить не тільки узагальнити сучасний досвід але і сформувати передумови для зміни макроекономічної політики та державного регулювання, що сприятимуть сталому економічному зростанню з урахуванням соціальної та екологічної складових. До таких питань віднесено які політики поєднання грошово-кредитної, фіскальної політик та структурних реформ, можуть підтримувати стале зростання; яка форма коригування бюджету є найбільш прийнятною; та як забезпечити відповідність сучасним вимогам та стійкість систем соціального захисту для того на основі сприяння економічному зростанні. Зроблено висновок, що економічні проблеми носять спільний характер для розвинутих країн та країн що розвиваються, але кожна країна має найбільш повно використати не тільки внутрішній потенціал але й ментальні, культурні та інші особливості для подолання кризових явищ та забезпечення збалансованого зростання.

Країни що розвиваються, вдаються до більш інновативних практик та засобів розв'язання проблем, тому варто звернути уваги на цей сегмент світової економіки в пошуках відповідей на питання.

The paper formulated three macro-economic issues of modernity, the answer to which will not only summarize current experience but also create conditions for changes in macroeconomic policy and government regulation to promote sustainable economic growth taking into account social and environmental components. The key questions are what kind of policy mix of monetary policy, fiscal policy and structural reforms can support stronger and more sustainable growth; what form should fiscal adjustment take; how can the adequacy and sustainability of social protection systems be ensured while making them more supportive to growth. It is summarized that the economic problems are common in nature for developed countries and developing countries, but each country has the most fully use not only domestic but also mental capacity, cultural and other features for overcoming the crisis and ensuring sustainable growth. Developing countries have resorted to more innovative practices and means of solving problems, so it is important to should pay attention to this segment of the world economy in search of answers to questions.

Ключові слова: макроекономіка, державне регулювання, фінансова політика, соціальне забезпечення, сталий розвиток

Keywords: macroeconomics, governmental regulation, fiscal policy, social protection system, sustainable development

Постановка проблеми. Макроекономічні аспекти сучасності постійно змінюються у відповідності до змін у соціально-економічному, техніко-технологічному, природно-ресурсному середовищах. Сучасні кризи вимагають пошуку нових, інновативних шляхів їх подолання, на основі викоистання новітніх досягнень як у приватному так і у державному секторах, а також з урахуванням необхідності дотримання балансу між такими складовими як соціум-економіка-екологія (що були вперше запропоновані в рамках концепту сталого розвитку). У рамках пропонованої статті ми намагалися сформулювати основні питання, що постають перед країнами у сучасний період розвитку, та як відповіді на ці питання можуть сформувати ефективну політику реформування та подолання криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового регулювання розглядалися такими дослідниками, як Р. Баро, Дж. Б'юкенен, Р. Масгрейв, М. Пагано та інші. Зокрема, український аспект питання було досліджено Л. Лісяком [1], О. Бетлій, Р. Кірхнером [2], В. Геєцем [3], Д. Горбачем та В. Кузик [4] тощо. Проте ряд питань потребують подальших досліджень та уточнень, зокрема еволюція поглядів на макроекономіку та макроекономічні інструменти подолання кризових явищ в економіці (які почалися у 2008 р. та продовжують ширитися та повторюватися з різною частотою та інтенсивністю), вплив сучасних теорій економічного та суспільного розвитку, зокрема, сталого розвитку, на макроекономічну політику та її інструменти, можливість використання новітніх технологій, у тому числі інформаційних, на державному рівні тощо.

В цьому контексті **метою статті** є формулювання сучасних викликів-запитань до макроекономічної політики в руслі подолання кризових явищ та забезпечення сталого соціально-економічного зростання та формування пропозицій та напрямів подальших наукових розвідок.

Основна частина. Після Великої рецесії, управління державними фінансами залишається на порядку денному політики на глобальному рівні. Експансіоністська грошово-кредитна політика і кількісне ослаблення основних центральних банків, в тому числі Європейського центрального банку (ЄЦБ), створили рятувальний круг для світової економіки. Проте, без зниження заборгованості і забезпечення стійких фінансних систем (в тому числі в соціальному сенсі) виникають ризики: або руйнація системи, або, в кращому випадку, зростання занадто повільним для структурних змін темпом. Зауважимо, що без зниження структурного і довгострокового безробіття, соціальний консенсус для вирішення проблеми фінансової політики не може бути досягнутий.

Глобальна рада з державних фінансів і соціального захисту (Council on Public Finance and Social Security) при Всесвітньому економічному намагається знайти відповідь на питання, як забезпечити сталість державних фінансів і належного соціального забезпечення в умовах низького рівня зростання економічного середовища, що наразі оцінюють як новітній підхід. Рада фокусується на трьох основних напрямках – економічному зростанні, державних фінансах та соціальному забезпеченню. Відправною точкою є неможливість ігнорування сталого зростання та соціальної його складової у контексті державних фінансів. За визначенням, економічна активність, що закладено в обрахунок ВВП у знаменнику має державні витрати та державний борг, отже стале зростання ВВП має важливе значення для стійкості державних фінансів і систем соціального забезпечення. Ці фактори тісно взаємопов'язані і впливають один на один, тому вони становлять ключові

елементи в рівнянні, яке визначає економічний і соціальний успіх.

На початку з'ясуємо яке поєднання грошово-кредитної та фіскальної політики зі структурними реформами, можуть стимулювати та каталізувати стале зростання? Питання пов'язано із розвитком неокенсіанських теорій у 60-70 рр. минулого століття, зокрема, дослідженням Е. Хансена з макро-регулювання (анти циклічної політики), утому числі концепції множинності циклів і теорії інвестиційних коливань. Причини циклічних коливань Е. Хансен пов'язує зі змінами в технології, у правовій структурі й організації виробництва, у його роботах монетарна інтерпретація циклічності змінюється на інституціоналістську. За своїм характером теорія циклів Хансена – це інвестиційна теорія. Адже саме нерівномірність капіталовкладень у запаси, в основний капітал, у будівництво будинків породжує, на думку вченого, коливання циклічного характеру.

У той час як Європа була епіцентром кризи в 2010-2013 роках (і знов став з 2015 після перемоги Сірїза в Греції), важливо прийняти глобальну перспективу. Зростання економіки спостерігалась в цей період у країнах, що розвиваються, – Китаї, Індії і Бразилії тощо. Проте, останнім часом зростання Китаю сповільнилося, в той час як Бразилія та інші країни з економікою, що розвивається постраждали від зниження цін на сировину і змін валютних курсів. І російська економіка знаходиться в рецесії, почасти через низьку ціну на нафту і нездатності країни модернізувати свою економіку, а частково через санкції.

Дослідження політик в країнах з економікою, що розвивається, допоможуть відповісти на питання щодо ефективного розвитку. У тому числі, досвід азійських країн під час фінансової кризи в кінці 1990-х років, особливо як більшість азійських країн відновили свої позиції на ринку та підтримувати тверді темпи зростання під час недавньої кризи. Також цікавим є порівняння політики в США і Сполученого Королівства в порівнянні з ЄС? Чи було рішення США з раннім фінансовим коригуванням та експансивною грошово-кредитною політикою правильним і принесло кращі результати, ніж половинчасте грошове стимулювання і відстрочені фінансові реформи у ЄС? Недавнє дослідження МВФ, спираючись на історичні свідчення з 91 випадків перебудови в 1945-2012, приходять до висновку, що «розмір бюджетної коригування в значній мірі пов'язано з декількома важливими факторами ... коригування бюджету, як правило, більше, коли супроводжується послабленням грошово-кредитних умов».

Чи є необхідною бюджетна консолідація в перші роки кризи, в той час як необхідно відновити довіру щоб зменшити негативний тиск на довгострокове зростання. Наприклад ЄЦБ розпочав прямі грошові операції (ОМТ) та кількісне пом'якшення (QE) лише восени 2012 року. Наступні рішення ЄЦБ з ОМТ у січні – вересні 2012 р. стали поворотним моментом у подоланні кризи в Єврозоні. Після невпевненості 2009-2012 рр. під час реалізації політики поперемінного стримування та заохочення через повторювання фінансових загроз в багатьох частинах Єврозони, що передбачало підтримку рівноваги у короткостроковому періоді між двома взаємовиключними цілями – зниження рівня безробіття та рівня інфляції, відновлення незабаром після рішучих дій ЄЦБ.

Проте ці елементи були в основному пов'язані між собою. ОМТ мав пом'якшити монетарну політику, але потребував фінансової дисципліни. Крім того, якщо ЄЦБ не вжив рішучих заходів, держави-члени Єврозони не могли б сповільнити темпи фіскальної консолідації, тепер зосереджується на структурному балансі державних фінансів в середньостроковій перспективі, що має менший негативний вплив на короткострокове зростання.

Структурні реформи в країнах-членах ринків товарів і праці були також важливі. Звичайно, відновлення в Європі як і раніше відносно повільно, незважаючи на те, що останнім часом теми зростання прискорилися. Крім того, Єврозона повинна проводити подальшу реформу свого управління і особливо реалізувати свої останні реформи, такі як банківський союз.

Наступне питання, на якому варто зупинитись, це найефективніша форма коригування бюджету. Під час боргової кризи в Єврозоні Європейська комісія виступає, як правило, але на основі емпіричних даних про вплив зростання в країнах-членах ЄС, щоб зробити дві третини фіскальної консолідації шляхом скорочення витрат і одну третину за рахунок збільшення податків. Тим часом, ОЕСР [5] був запропонований метод вибору інструментів консолідації, так що вони сприяють цілям просування в короткостроковій, довгострокове зростання, рівність доходів і глобальна зміна балансу. Моделювання на основі даних з 31 країн вказують на те, що половина країн ОЕСР може зменшити надмірний державний борг в основному за рахунок помірних коригувань в інструментах, які мають обмежені побічні ефекти від зростання, таких як субсидії, пенсії або податки на майно. Менша група країн стикаються з більш важким вибором, і повинні робити більше коригування бюджету за рахунок скорочення витрат і підвищення податків, намагаючись звести до мінімуму їх негативні побічні ефекти. ОЕСР підкреслює важливість структурних реформ, щоб протистояти і пом'якшити негативні наслідки для середньострокового зростання.

Таблиця 1.
Зведена спрощена оцінка наслідків бюджетного регулювання [6]

	Зростання		Рівність		Поточний стан Від к/с до д/с
	к/с	д/с	к/с	д/с	
Скорочення витрат на					
Освіта	-	-	-	-	+
Здоров'я	-	-	-	-	++
Інші державні послуги	-	+	-	-	+
Пенсії		++			++

Платежі по лікарняним та інвалідністю	-	+	-	-	++
Виплати по безробіттю	-	+	-		++
Субсидії	-	++	+	+	+
Зростання доходів від					
Податку на дохід	-	--	+	+	+
Корпоративних податків	-	--	+	+	++
Екологічних податків	-	+	-		+
Інші податки	-	-	-		++
Податки на нерухомість	-		++	+	+
Продаж товарів та послуг	-	+	-	-	+

Узагальнюючи дані табл. 1 можна резюмувати:

Короткострокові наслідки: більшість фіскальної консолідації інструментів стримують зростання у короткостроковому періоду (через так званий ефект мультиплікатора). Незважаючи на відсутність консенсусу, міжнародний досвід показує, що наслідки фінансових змін є найбільшим для державних інвестицій і державного споживання і меншими для трансфертів і податків.

Довгострокові наслідки: незважаючи на те, що не може бути такого поняття, як «оптимальний» розмір державного сектора, скорочення в різних областях державних витрат може збільшити рівень виробництва у довгостроковій перспективі, особливо там, де такі витрати досягли високих обсягів по відношенню до ВВП. Цей ефект, ймовірно, буде більше в тих районах, де рівень державних витрат деформує розподіл ресурсів (наприклад, субсидії) або знижує стимули до праці. Проте скорочення державних послуг з охорони здоров'я та освіти населення матиме негативні наслідки для довгострокового зростання. У довгостроковій перспективі стримуючий ефект спостерігається від податків на робочу силу, капіталовкладень тощо, а от податки, спрямовані на стимулювання боротьби із забрудненням і більш ефективне використання природних ресурсів матимуть сприятливий вплив на обсяг виробництва.

Соціальна складова (рівність та справедливість): багато фіскальних інструментів консолідації стимулюють збільшення нерівності доходів. Трансфертні виплати, зокрема, мають великий перерозподільний потенціал, проте ефект від них не є однозначним, особливо при оцінці в довгостроковому періоді. Деякі інструменти фінансової консолідації, можуть спричинити зменшення доходів або нерівність розподілу багатства у суспільстві.

Поточний стан справ: в той час як у довгостроковому періоді інструменти бюджетної консолідації працюють та мають позитивний ефект, у короткостроковій і середньостроковій перспективі за рахунок підвищення економії в державному секторі, різні інструменти можуть мати різні ефекти в залежності від того, як вони впливають на приватні рішення з заощаджень та інвестицій.

Результати дослідження [7] підтверджують, що фіскальні коригування, які спираються на скорочення витрат мали менше негативний вплив на виробництво, ніж ті, які ґрунтувались на підвищення податків. Автори дослідження також прийшли до висновку, що немає достатніх доказів на користь твердження, що останнім прикладами фіскальної консолідації є менш ефективними та мають негативний вплив на економіку, ніж це було у докризовий період.

Насправді, дуже часто фіскальна консолідація концентрувалась виключно на збільшенні податків і скороченні капітальних витрат, що у довгостроковому періоді може стримувати або перешкоджати економічне зростання. Так, Франція і Італія багато років потерпали від стримуючого економічне зростання поєднання повільного зростання і високого рівня соціальних гарантій. Замість подальшого збільшення податків, слід шукати більш сприятливий для зростання способи необхідної консолідації державних фінансів. Це те, чого намагалися досягнути Ірландія та Іспанія через скорочення витрат (Ірландія майже повністю, Іспанія на 2/3). За останні роки, попре складні економічні часи та жорсткі реформи їх експортні позиції не послабились, а економіка і рівень зайнятості зростає.

Наприкінці зупинимось на можливостях забезпечення сталості та адекватності систем соціального захисту як основи економічного зростання. Є кілька аспектів цього питання. Практично всі країни стикаються з проблемою, як проектувати системи захисту, які максимізують ефективність з урахуванням обмеженого фінансового простору. Ще одна проблема, яка є актуальною і для розвинутих країн і для тих, що розвиваються – адаптація соціального захисту до старіння суспільства. Безперечно, що забезпечення соціального захисту має важливе значення для врегулювання криз.

Розробка ефективних систем соціального захисту не є пересічною та простою з-за технічного та політичного характеру економіки. У зв'язку з цим, країни ОЕСР і ЄС можуть вчитися один у одного, але повинні також спиратися на досвід країн, що розвиваються. Крім того, в гонитві за ефектом від реформ і постійному прагненню покращення соціально-економічної ситуації, країни повинні мислити нестандартно. Наприклад, як ми отримати вигоду від розвитку інформаційних технологій з метою підвищення продуктивності, забезпечення поліпшених соціальних і медичних послуг і скорочення бюджетних витрат на їх надання? Цифрові технології зробили революцію в економіці послуг в приватному секторі, але державний сектор як і раніше явно відстає у їх використанні і розвитку електронного уряду та електронних послуг. Хмарні обчислення тільки прискорюють цю тенденцію. Отже необхідно бути більш інноваційним, а також більш ефективним у наданні послуги, у тому числі державних.

Наразі, багато Європейських країни, що страждають від кризи державних фінансів і старіння населення, переживають стрес пенсійних і соціальних систем. Реакцією на це стало започаткування реформ, у тому числі пенсійних систем, у 23 з 28 країн-членів. Водночас цього може бути недостатньо для країн де пенсійний вік не прив'язаний до тривалості життя.

Висновки. Ми намагались дати відповіді на три макроекономічні взаємопов'язані питання – які політики поєднання грошово-кредитної, фіскальної політик та структурних реформ, можуть підтримувати стале зростання; яка форма коригування бюджету є найбільш прийнятною; та як забезпечити відповідність сучасним вимогам та стійкість систем соціального захисту для того на основі сприяння економічному зростанні. Дослідження показали, що економічні проблеми носять спільний характер для розвинутих країн та країн що розвиваються, але кожна країна має найбільш повно використати не тільки внутрішній потенціал але й ментальні, культурні та інші особливості для подолання кризових явищ та забезпечення збалансованого зростання. Більш того, країни що розвиваються, вдаються до більш інновативних практик та засобів розв'язання проблем, тому варто звернути уваги на цей сегмент світової економіки в пошуках відповідей на питання.

Підкреслимо, що забезпечення соціального захисту потребує уникання тривалих та істотних коригувань бюджету, що знищують систему соціального захисту. Це вимагає, в першу чергу, відповідальну фіскальної політики, та створення «буфера» в не кризовий час, а також з управлінням кризою та її подоланням. Складна сучасна ситуація є частково наслідком тривалого ігнорування фінансової нестійкості та боргових зобов'язань, у тому числі через створення лобістських угруповань та прагнення отримання швидких прибутків. Одним з можливих напрямів розв'язання цієї проблеми може стати використання кращих юридичних практик по реструктуризації суверенного боргу, особливо в Єврозоні, де макроекономічні інструменти країн для боротьби з глибокими борговими кризами більш обмежені, і зовнішні чинники катастрофічних наслідків криз заборгованості можуть бути більше, ніж в інших місцях.

У подальшому наші дослідження будуть також спрямовані на дослідження ролі екологічних податків та платежів за використання природних ресурсів, як основи економічного зростання та подолання криз.

Література.

1. Лисяк Л. В. Політика фіскальної консолідації в Україні як інструмент стабілізації державних фінансів // *Ефективна економіка [Електронний ресурс]*. – 2015 – № 8.– Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4239>
2. Бетлій О. Фіскальна консолідація в Україні: навіщо потрібно і як досягнути / О. Бетлій, Р. Кірхнер – К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2013/PP_03_2013_ukr.pdf
3. Гесць В.М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) // *Фінанси України*. – 2011 – № 3. – С. 11–23.
4. Горбач Д. Як уряди перетворюють бюджетний пасок на зашморг / Денис Горбач, Валентина Кузык. – *Дзеркало тижня*, 16 лютого 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.strongertogether.org.ua/yak-uryady-peretvoryuyut-byudzhethnyj-pasok-na-zashmorg/>
5. OECD *How much scope for growth and equity-friendly fiscal consolidation?* // *OECD Economics Department Policy Notes* – July 2013. – №. 20
6. Cournède, B. (2013), *How to Achieve Growth and Equity-Friendly Fiscal Consolidation? A Proposed Methodology for Instrument Choice with an Illustrative Application to OECD Countries* / Cournède, B., A. Pina and A. Goujard // *OECD Economics Department Working Papers* – 2013.
7. *Austerity in 2009-13* / Alesina, Alberto, Omar Barbiero, Carlo Favero, Francesco Giavazzi and Matteo Paradisi // *Economic Policy*. – July 2015. – pp. 385-437

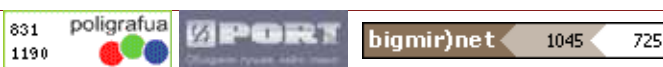
References.

1. Lysiak, L. V. (2015) "Policy fiscal consolidation in Ukraine as an instrument of public finances stabilization". *Effective Economics*. Vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4239> / (Accessed 24 May 2017).
2. O. Betliy, R. Krichner (2013) "Fiskal'na konsolidatsiya v Ukraini: navishcho potribno i yak dosyahnuty" [Fiscal consolidation in Ukraine: why do we need it and how to reach]. *Instytut ekonomichnykh doslidzhen' ta politychnykh konsul'tatsiy*, available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2013/PP_03_2013_ukr.pdf (Accessed 24 May 2017)
3. Heyets', V.M. (2011), "Postkryzovi perspektyvy ta problemy rozvytku ekonomik Ukrainy y Rosiyi (makroekonomichnyy spektr)", [Post-crisis prospects and problems of the economies of Ukraine and Russia (macro range)]. *Finansy Ukrainy*. Vol. 3, pp. 11–23.
4. Denys Horbach and Valentyna Kuzyk. (2015) "Yak uryady peretvoryuyut' byudzhethnyy pasok na zashmorch", [As governments turn to budgetary belt loop]. *Dzerkalo tyzhnya*, available at: <http://www.strongertogether.org.ua/yak-uryady-peretvoryuyut-byudzhethnyj-pasok-na-zashmorg/> (Accessed 20 May 2017).
5. OECD (2013), "How much scope for growth and equity-friendly fiscal consolidation?", *OECD Economics Department Policy Notes*, No. 20 July 2013.
6. Cournède, B., A. Pina and A. Goujard (2013), "How to Achieve Growth and Equity-Friendly Fiscal Consolidation? A

Proposed Methodology for Instrument Choice with an Illustrative Application to OECD Countries", *OECD Economics Department Working Papers*.

7. Alesina, Alberto, Omar Barbiero, Carlo Favero, Francesco Giavazzi and Matteo Paradisi, "Austerity in 2009-13", *Economic Policy*, July 2015, pp. 385-437

Стаття надійшла до редакції 25.05.2017 р.

Вропу

ТОВ "ДКС Центр"